

R. Simon

①

Sefer ha-hinukh, 1991.

ספר

החינוך

ביאור תרי"ג מצוות התורה
לאחד מגדולי הראשונים

מוגה על פי כתבי יד ודפוסים עתיקים
בעריכה מחודשת עם מקורות וביאורים

חלק ראשון

בראשית שמות ויקרא
מצוה א - שסא

מכון ירושלים • תשנ"ב

זנני הא' כבוד וזונג אגג - (כח)
(גזטן דזונג ח' יין חזג וין יא.)

דברי פיו סותרין לגמרי מחשבת לכו הותר לנו שנדור להרגין ולחרמין ולא בצד אחר, ויתר רוכי פרטיה, בשבועות ובנדורים.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. ועובר עליה ונשבע על עמוד של שיש שהוא של זהב או של זהב שהוא של זהב, או לבטל מצוה, או לעשות דבר שאין כח אדם יכול לעשותו, במזיד לוקה, ואף על פי שאין שם מעשה, לרוב חומר הענין¹¹ חייבתו התורה מלקות¹², ובשוגג פטור בזו מקרבן. אבל בשבועת שקר, והוא הנקרא שבועת ביטוי, חייבה התורה קרבן לשוגג, כמו שנכתוב בעזרת השם¹³.

מצוה לא

מצות קידוש שבת בדברים

7 ← לדבר דברים ביום שבת בהכנסתו¹⁴ וכן ביציאתו¹⁵, שיהיה בהם זכר גדולת היום ומעלתו והבדלתו לשבח משאר הימים שלפניו ואחריו, שנאמר [שמות כ', ח'] זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו¹⁶ זכר קדושה וגדולה¹⁷. ובפירוש אמרו לנו חכמינו [פסחים דף ק"ו ע"א] שדברים אלה מצווים אנו לאומרן על היין, שכן בא הפירוש זכרהו על היין¹⁸.

לא. כו. יתרו עשה ב. ר"ח עשין קניה. הלכות שבת פכ"ט. סמ"ג עשין כ"ט. סמ"ק רפ"א רפ"ג. טור אר"ח רס"ב רע"א רצ"ד-ו.

נז. מר"ב ואילך בטעות "אבן". נח. ראה לעיל הערה ה'. נט. בכ"פ נוסף: כדלפינן בשבועות [כ"א ע"א] מלא ינקה [שמות כ', ד]. ט. לקמן מצוות קכ"ג דכ"ז.
לא א. בקצת כ"י: בכניסתו. ב. כשיטת הר"ם והבדלה ראורייתא, עיין מנ"ח אות ב' ולקמן הערה ה'. ג. ברמב"ן בסוף הפסוק כאן כתב שהמצוה הזאת נלמדת ממלה לקדשו, אבל זכור את יום השבת מצוה לזכור תמיד בכל יום וכו' [שלא נשכחתי ולא יתחלף לנו בשאר הימים], אלא שכל מצות הזכירה במנין אחד בחשבון רמ"ח מצוות שנצטוונו. ועיין מ"ש עליו בצידה לדרך. ד. לשון סה"מ להר"ם, ובמהדורת העליר: קדושה והבדלה. וכדפ"ר: זכרהו וקדשהו בבירכה. וכפכ"ס משבת הלשון: זכירת שבת וקידוש. ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' רצ"ה: קידוש היום לזכור אותו בכניסתו כעין שבת וקילוס וכו' בקריאת פסוקי קדושת השבת בקריאת ויכולו או ושמרו וכיוצא באלו, וכל אר"א אומר כפי ענין שיומנו לו מענייני שבחו וקדושתו והזכרת קדושתו, ובעל פה ובלא שום נקיטת חפץ לא כוסו ולא פתו, כאו הם [אנשי כנסת הגדולה] וחקנו לכל, נוסח אחד במקום סעודה ובחפץ, וחקנו שיוזכרו קדושתו על היין לפי שאין אומרים שירה אלא על היין וכו', ומה שאמרו זכרהו על היין, מדבריהם הוא. ה. ובסה"מ להר"ם נוסף: ואמרו ג"כ קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו, כלומר הבדלה שהיא ג"כ חלק מזכירת שבת מתוקנת ומצווה [וכדפ"ר ומתקנת מצותה]. ובפכ"ס מהלי שבת ה"א: וצריך לזכרהו בכניסתו ויציאתו, וע"ש במגיד משנה ומגדל עז. ולפנינו בפסחים איתא: וזכרהו על היין בכניסתו אף לי אלא כלילה ביום מנין וכו', ובניד ד' ע"א גבי קדושתא ואבדלתא גורם המפרש: זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין וכו', [וראה מנ"ח כאן אות ד']. והביאו הר"ד בתוספותיו בפסחים שם וכס' המכריע סי' ע"א וכתב שכן מצא ג"כ בשאלחות [וכ"ה גירסת כתבי היד בשאלחא קס"ו, ועיי"ש בנו"כ, מיהו בפירוש ר' שבתי בר"ש לשאלחות פ"י שהכוונה על חיוב הזכרת שבת אף במנחת שבת או על הדין ולא קידש כליל שבת מקדש והולך כל השבת], והאריך להקשות ולהוכיח ולא כגירסא זו, ועיי' בסמ"ג כאן.

והענין הוא, שנותנין בכוס רביעית יין חי או מזוג, או יותר מרביעית אבל לא פחות מזה, והמזיגה ידועה שהיא על חלק אחד של יין חי וטוב שלשה חלקי מים, ומברכין עליו קדוש שבת כמו שידוע הנוסח בין היהודים. וכן ביציאת שבת גם כן מברכין על היין לכבוד היום, ואותה ברכה של מוצאי שבת נקראת הבדלה.

משרשי מצוה זו, כדי שנתעורר מתוך מעשה זה לזכור גדולת היום, ונקבע בלבבינו אמונת חידוש העולם, כי ששת ימים עשה השם וגו'.

ועל כן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרכה שהוא סועד ומשמח, וכבר אמרתי לך כי לפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם. ומזה השורש אמרו זכרונם לברכה בגמרא [פסחים דף ק"ו ע"ב] שאם הפת חביב על אדם יותר שיקדש על הפת, כי אז מתעורר טבעו יותר למה שהוא תאב. ואף על פי שביציאת היום לא אמרו כן אלא שחייבו להבדיל ביין על כל פנים, גם בזה צדקו, כי הם זכרונם לברכה, גם התורה השלמה, יבחרו לעולם ברוב, ובאמת כי רוב העולם יתאוו אל השתיה במוצאי שבת יותר מן האכילה, לפי שכבר קבעו סעודה גדולה ביום לכבוד השבת.

ואין צורך לתת טעם על חייבם אותנו שיהיה בכוס רביעית, דפחות מזה השיעור אינו ראוי ולא יתעורר לב האדם עליו. ואשר חייבנו בהדחת הכוס, ושלא לטעום כלום עד שיקדש, ושיקדש במקום סעודה, כל זה ענפי שורש ההתעוררות שאמרתי.

דיני המצוה, כגון נוסח הקידוש וההבדלה איזה הוא, ואיזה יין ראוי לקדש עליו ואי זה אינו ראוי, ואם מקדשין או מבדילין בשכר, והאוכל בערב שבת וקדש עליו שבת, או בשבת ויצא שבת, וכן נוסח קידוש ימים טובים והבדלתן, ודיני הברכה שאנו חייבין לברך על הנר במוצאי שבת ויום הכפורים, ודיני הברכה שאנו חייבים לברך על הבשמים במוצאי שבת, ואיזו בשמים הן הראוין לברך עליהן או שאינם ראויין, ויתר פרטיה, מבוארים בסוף פסחים [דף ק' ע"א ואילך] ובמקומות מברכות [דף מ"ג ע"א, נ"א ע"ב].

ו. כמ"ש רבא בשבת ע"ז ע"א ע"ש. ז. וכמ"ש הרמב"ן כאן: צוה שנעשה בזה סימן וזכרון תמיד להודיע שהוא ברא הכל, והיא מצות השבת שהיא זכר למעשה בראשית. וראה בשרשי מצוה ל"ב. ח. כמ"ש בברכות ל"ה ע"ב חמרא אית ביה חרתי סעיד ומשמח, נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח. ט. לעיל מצוה ט"ז. י. "כלום" ב"ב וקצת כ"י ליתא. יא. בקצת דפוסים נשמט מכאן עד "הכפורים". יב. "במוצאי שבת" ב"ב ורוב כ"י חסר.

ונוהגת בכל המצוות שהזמן ע"כ שהנשים בדברים ביטל דיעבד יצא ידי

שלא לעשות ועבדינו ובהמו ואין ספק כי א ובעבדים ובהמו בגופו יתחייב מ שמוזהר עליהם לעולם במעשה ומלשון הרמ כי הלאו הזה ד אחר בהמתו, וכ לפי דעתו אין ב ע"א לפי דעתו דין, כלומר שאז והרמב"ן זכ בפירושו זה, וא הטעונה משאוי עליו לעולם לא לאו שאין בו מ

לב. לג. יתרו לאו ו

יג. עיין מנ"ח אות י"ג. בהערה א' למנ"ח. לב. א. בקצת כ"י: ולע לקמן מצוה פ"ה. ועיין ו

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות, ואף על פי שהיא מן המצוות שהזמן גרמא, שכן למדונו רבותינו זכרונום לברכה [ברכות דף כ', ע"ב] שהנשים חיבות בקדוש והבדלה". ועובר עליה ולא קדש השבת בדברים ביטל מצות עשה. ואם קידשו בדברים בלא יי"ד ובלא פת דיעבד יצא ידי תורה. ^ל

מצוה לב

שלא לעשות מלאכה בשבת

שלא לעשות מלאכה ביום השבת אנחנו, ולא נניח לעשות לבנינו ועבדינו^א ובהמותינו, שנאמר [שמות כ', י"] לא תעשה כל מלאכה וגו'. ואין ספק כי אף על פי שהכתוב הוציא איסור המלאכה בנו ובבנים ובעבדים ובהמות בלאו אחד, שאין הענין שוה, כי העושה מלאכה בגופו יתחייב מיתת בית דין אם הוא מזיד, ובמלאכת אחרים אף על פי שמוזהר עליהם בלאו לא יתחייב עליהן אפילו מלקות, שאין מלקות לעולם במעשה אחרים.

ומלשון הרמב"ם זכרונו לברכה [הלי' שבת פ"כ ה"ב] משמע שהוא סובר כי הלאו הזה דלא תעשה כל מלאכה אתה וגו' ובהמתך יבוא למחמר אחר בהמתו, וכגון שחורש בה וכלי המחרישה בידו, דאילו במחמר לבד לפי דעתו אין בו אלא איסור עשה^ב, ועל כן אמרו בגמרא [שבת דף קנ"ד ע"א] לפי דעתו שזה הלאו דמחמר הוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, כלומר שאדם נהרג על זה ואין לוקין עליו.

והרמב"ן זכרונו לברכה [בהשגותיו לשורש י"ד] יתפוש עליו הרבה בפירושו זה, ואמר כי לאו זה של מחמר אינו אלא בהולך אחר בהמתו הטעונה משאוי אבל האדם לא יעשה שום מעשה בידיו, ולכן לא יבוא עליו לעולם לא מלקות ולא מיתה, וכדקיימא לן [סנהדרין דף ס"ג ע"ב] כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, וכמו שדרשו זכרונום לברכה [שבת

לב. ג. יתרו לאו ו'. ר"ח לאוין ש"ב. הלכות שבת פ"א. סמ"ג לאוין ס"ה. סמ"ק דפ"ב. טור אורח ש"א.

יג. עיין מניח אות י"ג. יד. בדפוסים ובקצת כ"י: יין או בלא פת דיעבד. בדפוסים מנ"ח: יין או דיעבד. וראה בהערה א' למנ"ח.

לב. א. בקצת כ"י: ולעבדינו ובהמותינו. ב. וביום השביעי תשבית למען ינוח שורך וחמורך (שמות כ"ג י"ב). לקמן מצוה פ"ה. ועיין במנ"ח להלן סוף המצוה מאות ז' ואילך.

עית טוב בין ותה יום, יורר ירות יונם קדש פי גם ולם מן חות בנו ידה, יאוי זוכל דוש יצאי ימים וויין, יכות שהוא י"ה ע"ב י"ב כ"ב י"ד.

5

Meir, Menachem Leel Solomon

בית הבחירה

על

מסכת בבא בתרא

אשר חבר רבינו מנחם ב"ר שלמה לבית
מאיר זצ"ל מעיר פרפינגנין, המכונה בשם המאירי

יוצא לאור בפעם ראשונה על פי כתב יד
בספריית פאלאטינה בפרמה שבאיטליה

עם מראה מקומות והערות

על ידי

אברהם סופר

מעיה"ק ירושלים תוכב"א

זבא בו נסה המשניות ופירוש המשנה
להרמב"ם למס' זו שבקובץ המאירי

ניו-יורק תשט"ז

6

הנוטה לשחרות, ועל יין בורקא והוא הלבן ב, ועל הליססונג והוא מתוק על ידי סבה שהעמידו את הענבים בשמש ונצטמקו ונתמתקו מחמת הצמק, ועל יין של מרתף הוא יין סתם שלא נבדק, ועל יין צמוקים, ולענין נסוך לא יביאם לכתחלה, ואם הביא כשר, וזה שכתבנו בצמוקים דוקא שיהא בהם לחלוחית עד שאם אדם עוצרן יצא מהם משקה כעין דבש, אבל אם אין בהם לחלוחית אעפ"י שכשאדם שורה אותם במים יצא מהם בעצירתן כעין יין אינו כלום אף לענין קדוש.

המתוק מאליו בלא שום סבה עד שאינו משכר פסול לגבי מזבח ומקדשין עליו, יין קוסס והוא שריחו חומץ וטעמו יין כבר ביארנו שמקדשין עליו, יין מזוג פסול לנסוך וכמו שדרשו בספרי ו נסכו רביעית ההין ה, חי אתה מנסך ולא מזוג, ולענין קדוש מקדשין עליו שהרי החשיבו לשתיה וכמו שאמרו בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים, ומה שאמרו בדברים הנאמרים בכוס של ברכה שאחד מהם חי, כבר הקשינו עליה ותירצנו בהרבה פנים במקומה במסכת ברכות י.

יין שנתגלה פסול למזבח ואף לענין קדוש אעפ"י שהעבירו במסנתת אין מקדשין עליו, וכן יין שריחו רע ר"ל שהוא מסריח, יין מבושלא לא הוכר בכאן, וגדולי המחברים יב כתבו בו שאין מקדשין עליו, ולענין נסוך כל שנתבשל באש אעפ"י שלא נשתנה טעמו או בשמש ונשתנה טעמו פסול יג, וקצת חכמי צרפת יד מתירין לקדש עליו, שהרי החשיבו כמו שביארנו טו במזוג, וראיה לדבר ממה שאמרו בסדר זרעים במסכת תרומות טו אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיסו ור' יהודה מתיר מפני שמשביחו, ואעפ"י שהלכה כתנא קמא, מכל מקום נראה מכאן שהיין מושבח בכך, וכן ראיה ממה שלא הזכירוהו בסוגיא זו לומר למעוטי יין מבושל, וכן שאמרו בירושלמי יו שיוצאין ידי ארבע כוסות ביין מבושל, ומכל מקום קשה לסוגיא זו מה שאמרו במסכת תרומות יח גם כן שתורמין מיין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל אלמא שהמבושל על שאינו מבושל נקרא מן הרעה על היפה, ומתמצין בה שלא מצד רעה על היפה נגעו בה אלא מצד שמפרישה לפי מדת מה שהיה מקודם, ולא יראה כן, שאם כן אף בדיעבד היאך תרומתו תרומה.

(א) בפסחים קו, א ד"ה יין היוצא, כ' "בודק" ע' רמב"ן בה"י בסוגיא, (ב) שם כ' רבינו: "הלבן ביותר", (ג) שם: "הליססין", (ד) לא כרשב"ם בסוגיא ולא כרמב"ם ה"ל איסורי מזבח פ"ו ה"ט (עיי"ש בכסף משנה), אלא כרש"י מנחות פו, ב, פו, א, ובלחם משנה נפלה טעות במ"ש: "ולא הזכיר מבל אלו אלא הליססון לחוד ושתקו מכל השאר" עכ"ל, שהרי הזכיר הרמב"ם גם "צמוקים", (ה) כפ"י רש"י מנחות פו, ב, פו, א, (ו) לעיל צה, ב ד"ה יין, (ז) במדבר פיסקא קמג, (ח) במדבר כח, ז, (ט) ברכות נא, א, (י) שם ד"ה עשרה, (יא) כל מ"ש כאן כ' רבינו גם בפסחים קו, א ד"ה יין מבושל, (יב) הרמב"ם ה"ל שבת פכ"ט הי"ד, (יג) הרמב"ם ה"ל איסורי מזבח פ"ו ה"ט, (יד) רבינו תם מובא ברא"ש בסוגיא ס"י י, (טו) בדבור הקודם, (טז) פ"א מ"א, (יז) שקלים פ"ג ה"ב, (יח) פ"ב מ"ו.

הו
הואיל והו
יין
עליו, אפי
ואלמלא ע
שאר ודנ
עוד אלא
בו שאור
ליין כמוח
כל שלא ו
ה
לחברו וו
ואם אמר
אשתקד
א
לוקח מנ
בקנקנים
למה הנו
א
ואפילו ו
של מוכו
שלשה ט
בכל שנ
למכור
דבסים
התנה ז
להיות

7

Tyrnau, Isaac

ספר המנהגים

לרבינו אייזיק טירנא

יוצא לאור על פי כתבי יד ודפוסים
עם שינויי נוסחאות, ציוני מקורות, הערות, מפתחות ומבוא

מ א ת

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תש"ס

ערבית [מתפללין] כליל ראשון. ואם חל במוצאי שבת אומר ותודיענו וכו' ואומרין בה וחגי נדבה וכבוד הרגל אעיג שאינו לא חג ולא רגל דסדר הבדלות הוא אומר, כן מסיק אורח היים¹⁹. ומקדשין יין קידוש נר הבדלה זמן. אעיג דיש אומרין שאין אומרין זמן בליל ב' דראש השנה כיון דקדושה אחת היא, מ"מ נהיגי לאומר כרש"י. ⁺ לשוב ליקח תירוש בליל ב' וגם יין ישן אם יש לו. ואומר בורא פרי הגפן על הישן ואשר בהר בנו וכו' ובשעת שהחיינו יקח התירוש בידו ושותה מן הישן ומן [התירוש] (החדש). ואם אין [לו] יין ישן יקדש על החדש²⁰, דקיימא לן סוהט אדם אשכול ענבים ומקדש עליו²¹. ונראה לי דווקא בשלא אכל כבר ענבים, אז יאמר שהחיינו על התירוש ולא בענין אחר. ואם אין לו תירוש יקח פרי חדש או כלי חדש חשוב בידו בשעת שהחיינו²².

ביום שני מתפללין כיום ראשון ומברכין גם שהחיינו על השופר²³. וקורין בפרשת וירא (בראשית כב, א) והאלהים ניסה וכו' ה' גברי. כהן, האלהים. לוי, שניהם יחדיו. ישראל, יי' יראה. רביעי, שבע. המישי, יסיום תהש ואת מעכה. ולמפטיר קורא כדאתמול, ויפטיר מצא חן (ירמיה לא, ב). [תקיעות דמיושב כמו ביום ראשון] אשרי יהללו. מוסף אומר ש"צ עד מחייה המתים, ולא מסוד חכמים. וקהל מתהילין ונתנה תוקף וכו' כמו אתמול. ופותחין הארון למלך עליון, וכל שנאני שהק, לאל עורך דין ונתנה תוקף וכו' עד הסדרים²⁴.

במוצאי יום טוב [אומר] אתה הוננתנו וכו'. ומבדילין בבית הכנסת ובביתו בורא פרי הגפן, המבדיל, ואין מברך על הנר ועל הבשמים²⁵. (קלב) והמתענה בראש השנה שני ימים,

(19) גדפוקיס, פרט לד"ב, המיוש. (20) ואומר עליו קידוש היום, כך ל"ל, וכ"ה גדפוקיס. (21) נכל גדפוקיס, פרט לד"י, הוספה: ו"א נלחש. גד"י הסגנון כאן שונה וכן הוספה נטכט: שטוב שלכש

הנהגות המנהגים

(קלב) מי שמתענה בר"ה אסור לאפות ולבשל לאחרים וגם חייב לעסוק כל היום בתפלה ובתחנה או ללמוד, משום דכיון שאינו מקיים חציו לה' וחציו לכם צריך לקיים

וכרמ"א שם נפקא כלעמ רבינו שאין לומר; המשך דברי רבינו הם ע"פ המהר"א ק"י כ"ב, והוצאו במהרי"ל עמ' ש-ש"א ונמטה משה ק"י מחכ"ב (ללא זיון המקור). (יח) הגדולים שאמרו שאין מנכרין זמן בליל ב' של ר"ה הוצאו בטור ק"י ח"ר וראה באר"י ח"ב ק"י ק"מ, וכן במשנות מהר"ם, ד"פ ק"י נ"ד, ונחניא סוף ק"י ע"ג, דברי רש"י הוצאו בטור שם בשם נכדו הרשב"ם, וראה גם במשנות רש"י (מהדורת אלפנצ'ין) ק"י קט"ו ונחשנ"ן ק"י ח"ב ונראה שרש"י וראה עוד במרדכי סוכה ק"י חש"מ ונראה שבראש השנה פ"ד ק"י י"ד. להלכה נפקא כלעמ רבינו בדברי משה שטוב לקחת פרי חדש או יין

חדש, ראה בשו"ע ונרמ"א שם ס"ב ונמג"א סק"א בשם רבינו; דברי רבינו הם ככל הנראה ע"פ המהר"א ק"י והנהומיו בס"י י"א, ע"ש, וראה עוד בהלכות מהר"ש ק"י ר"ט, נמטה משה ק"י מחכ"ב, וננגדי ישע בפרק ערבי פסקים אות נ"ו בשם מהר"ל. (יט) לענין ברכת שהחיינו על התקיעות כיום ב' ראה מש"כ בנ"ח בס"י ח"ר נסוף ד"ה ומ"ש הר"ש, ונרמ"א שם בס"ג שפסק שמכרין, וראה גם בתרומת הדשן ק"י ל"ו; סדר החפלות כיום ב' דר"ה והקריאה ראה במהר"א ק"י כ"ג, במהרי"ל עמ' רנ"ט ובטשו"ע ק"י חר"א. (כ) סדר ההבדלה במוצאי ר"ה ראה בטשו"ע בס"י חר"א, וביאר ביאור בס"י חז"א, וראה

ערב ה. נכח במרחל ל"ו
 [פי"ג]:
 ג. טור [עמוד קמ"ג] כ"ס
 הרי"ן גלות [הלכות קידוש
 עמוד כ]:
 ג. [גמרא] ס"ג:
 ד. [גמרא] ס"ג:
 ד"ה. רש"י ס"ג ט"ו, א
 ד"ה מד; רש"י ס"ג ט"ו
 סימן ט; ר"ף פסחים
 כ"ג א; רמב"ם שבת כ"ט,
 פ"י:
 ד. ** טור עמוד קמ:
 ה. טור [שם] ובש"מ ח"ב
 עמוד [מגן] והרי"ט [כ"ג]
 במרחל ט, כ ד"ה חמ"ג,
 ודעת הירושלמי שקל"ט פ"ג
 הלכה ט [התוספות שם
 וד"ה חמ"ג וכן גמרא
 דעת הרי"ף והר"ש
 והרמב"ם [שהשיטתו דין
 זה; וקרא סימן רפ"ג עמוד
 קג; ש"מ הסי"ג פ"א סימן
 פ"ה עמוד ק"ט ד"ה ומנ"ח,
 כ"ס מרחש ירושלמי ש"ד
 ה"ה פ"ה, א]:
 ה. ** נכח במרחל ל"ו, כ ד"ה
 חמ"ג:
 ה. ** משב"ץ שם ד"ה
 זה, והפילו [לדעת
 הרמב"ן] שם:
 ה. ** דברי ע"מ:
 ו. טור [עמוד קמ"ג] כ"ס
 בעל הלכות גדולות [סיף
 סימן ט מרחל דברכות
 (ג"ל) [ט] נ"ח-ג. והל"ח
 נכח שבת ט, א ונכח במרחל
 ל"ו, כ]:
 ו. טור שם:
 ז. נכח במרחל (ל"ו) [ט] [פי"ג]:

ערב א. הוא צרכי שבת [ב] מקום י" שיש בו יין ויודע ששבת
 לא יהיה לו יין [כגון שאינו יכול להוליכו לנימו], יקדש
 מצעוד יום על היין וישמה, ואסור אח"כ לעשות מלאכה [שנלי
 הלקט] כ"ס גלון הלכות גדולות סימן כ עמוד לו; הלכות פסקות לכי יהוא
 הלכות שבת עמוד יג. [י"ו ועיין ר"ש
 סימן רס"ז [סעיף כ וסיף א-ג] וסוף
 סימן רל"ג [סעיף ג וסיף ד]:
 א על יין בגולה. משום הקריבהו
 נא לפתחך [מלאכי א, ח]. ולאפשר דל"ס
 עמד שעה מועטת מגולה אין
 קפידא, וצרכי צמדינות אלו דאין
 היין מצוי כל כך וגם הפחות
 והסגנוני לא קפדי נדיעבד, אלא
 אם כן נמר ריחו וטעמו:
 ב ובעמיה ח"א. היינו כל שצני
 חלם נמנעין לשמותו משום
 חמילתו, [י"ו] וכמו שכתוב סימן
 (ר"ו) [ר"ד] [סעיף ד]. ומשום הכי
 לא כתבו הרב נ"י, [י] דמק
 דלעיל. ועיין ב"ח [עמוד קמ
 ד"ה ומ"ט], ודבריו אין נראים:
 ג יין מגתו. ומכל מקום מצוה ביה
 יין, כמו שכתבתי סימן ט"ז [סיף א
 ד"ה [ס"ג]: ד כמחין. ומכל מקום
 אם יש עליו קרום לכן שקורין
 קאני"ק, אין מקדשין עליו [כ"ס]
 עמוד קמ ד"ה ומ"ט; סימן כז עמוד טו
 סוף ד"ה ומ"ה): ה' לחלוות
 קצת. אלא אם הם יבשים לגמרי
 שאפילו ע"י דריכה [ועלים]
 [ועליה] לא ילא מהן לחלוות
 כלל פסולים [רי"ש סימן ט']:

סימן ערב

על איזה יין מקדשין. וכו' סעיפים:
 א. אין מקדשין על יין [ש] שריחו רע [א] אף על
 גב דריחה וטעמיה חמרא ולא א על [א] יין
 [ב] מגולה [ב] [א] אפילו האידנא דלא קפדינן אנליו:
 הגה [א] [ב] ואין מקדשין על היין [ג] דריחה חמרא ב וטעמיה
 חלא:
 ב. ג יין [ב] מנתו מקדשין עליו וסוחם אדם אשכול
 של ענבים ואומר עליו קדוש היום:
 ג. י מקדשין על יין שבפי החבית [ד] אף על פי שיש
 בו ד [ד] קמחין: הגה [ד] [א] ויש אוסרין לקדש עליו אלא
 יסגנו חמלא להענין הקמחין: ועל יין שבשולי החבית אף
 על פי שיש בו שמרים ועל יין שחור ועל יין מהוק
 י ועל יין דריחה חלא וטעמיה חמרא יי [ד] [א] ומכל
 מקום [ה] מצוה לברור יין טוב לקדש עליו:
 ד. יין מקדשין על יין לבן והרמב"ן יי פוסלו
 לקידוש אפילו בדיעבד יי [א] אבל [ב] פכדילים
 עליו יי [א] ומנהג העולם כסברא ראשונה:
 ה. יין חי אפילו אם הוא חזק דררי [פירוש שראוי
 להמזג [א] רש"י בנחמ"ז פ"א ד"ה ודרי] על חר תלת מיא
 מקדשין עליו יי ומכל מקום יותר טוב למונו ובלבד
 שיהא מונו כראוי: הגה [א] [ב] וימות שלנו יותר טובים הם
 בלא מוניה:
 ו. יין צמוקים מקדשין עליו: הגה [א] [ב] והוא שיש
 בהן [א] לחלוות קמ בלא שרייה:

דרך לחם למהריק"ש

ערב [ב] קמחין וכו'. וטוב למנו קודם: [א] [ב] ובעמיהו חמרא וכו'. והוא שיהיה נכח
 לחלוות נכח:

ביאור הגר"א

בי פלוגתא דתנא קמא ורבי יהודה, וסבר התנא קמא דאין צריך טעם ומראה
 יין, והלכה כתנא קמא. ועוד ראה מנחות פ"ז א' אין סביאין יין יסן כ"ו,
 היינו טעמא דרבי דכתיב אל תרא כ"ו, דמשמע לכתחלה לבר. והרמב"ן [בבא
 בתרא שם ד"ה בודק] גורס בודק [במרח] שם בבבא בתרא, והבטיח כן פירשו
 [ומבין שם ד"ה חמ"ג], אם הלכה כרבי יהודה או כתנא קמא, ופשיט אל תרא
 כ"ו, והלכה כרבי יהודה, והירושלמי הניל גם כן משמע אפילו דיעבד [ומבין
 שם ד"ה פלג], כיון שהוא מביא ראיתו מספוק: [א] אב"י פכדיל"ה. דלא
 גרע משכר [סימן רצו סעיף ב], ומיירי שהוא חמ"ג מדינה. ועיין סעיף ט'
 [ופ"ד ד]: [ח] [ב] ובעיף הן יין חי כ"ו. בפסחים ק"ח ב' משמע דוקא דיעבד,
 וכן כתבו תוספות שם ד"ה שתאן כ"ו. אבל בבבא בתרא שם דפריך אי למעוטי
 חירות, כמו שכתוב שם, ומכל מקום לכתחלה ודאי טוב למזוגו, כמו שכתוב
 [בבא בתרא שם] בכוס של ברכה, ובירושלמי [בבבא בתרא פ"ז הלכה ח] הכין גויגין רבנן
 ככסא דקידושא. והוה שכתוב [בשי"ב] ומכל מקום כ"ו: [ט] [הנה] ויינית.
 פסחים שם ברשב"ם [ד"ה יד חיהו לא יא] ותוספות שם ד"ה שתאן:
 [י] [ב] ובעיף [הנה] והוא שיש בו. ר"ף [פסחים כ"ב]. כן כ"ס הנאונים, ועיין ריב"ש
 סימן ט' בזה:

ערב [א] [ב] ובעיף א' א' ע"ג ג' דריחה. כמו בנסכים דפסול [בבא בתרא זו, ב].
 דאי לאו הכי בלא זה פסול, כמו קוסם [שם] א"ע"ג דפלוגתא דרבי יוחנן
 ורבי יהושע בן לוי [שם זו, א]. ובנסכים מודים שפסול: [ב] אפילו האידנא.
 כמו בימיהם במסנות, שם [זו, ב]. [ג] [הנה] ואין מקדשין. טור [עמוד קמ].
 כיון דקייכא לן [סעיף ג] דהכל [הולך] אחר הטעם. אבל הוא דבר שאינו, כמו
 שכתבו תוספות שם צ"ו א' ד"ה הבודק כ"ו: [ד] [ב] ובעיף [הנה] ויש אוסרין.
 מנחות פ"ז א', רבי יוסי בר יהודה אומר שיש בו כ"ו, ורבי יוחנן בעי שם
 אליכיה. ובבבא בתרא [זו, א] אמרנן דמה שפסול לנסכים פסול לקידוש. וצריך
 לומר כה שכתוב שם [ע"ב] שבפיה, מיירי כהאי גזתא [שסנון]: [ד] [הנה] ויש
 מקום מצוה. ירושלמי בברכות [א] ושבת [פ"ה הלכה א] ושאר מקומות [פסחים פ"י
 הלכה א; שקלים פ"ג הלכה ב] מצוה ביין ארום שנאמר כ"ו: [ו] [ב] ובעיף [הנה] מקדשין
 ע"י יין [ב] והרמב"ן פוס'ו. הדיעה ראשונה גורסין שם בבבא בתרא צ"ו ב'
 בורק, ובדיעבד כשר לנסכים, א"כ הכא אפילו לכתחלה. ומה שאיבעיא
 בגמרא רב כתנא שם חמ"ג חורין מהו, לא שמיצא הך ברייתא, אבל לדידן
 מותר. ועוד ראה מירושלמי שבת פרק ח' [שם] שקלים פרק ג' [שם] פסחים
 פרק בתרא [שם], מצוה לקדש על יין ארום שנאמר [פסלי כג, א] אל תרא
 יין כי יתארם, דמשמע מצוה לבר, אבל לא איסור. ועוד ראה פסחים ק"ח

לבושי שרד

הקבוצה פני-חזקתאן
 הוצאת מנהל בית חינוך גולת
 חנוך ינואר

Shalom, of Neustadt

הלכות ומנהגי

רבינו שלום מנוישטט

(דרשות מהר"ש)

יוצא לאור לראשונה ע"פ כתבי יד
בתוספת מבוא, מראה מקומות, הערות ונספחים

על ידי

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז

מכון ירושלים • תשל"ז

(12)

קו. הורה מהר"ש ז"ל לקדש על יין חדש מגיתו לכתחילה¹. וראיתי שהוא עצמו קדש על יין חדש שנבצר תוך שבועיים אפילו שהיו מוכרין יין ישן². L

קז. הורה מהר"ש ז"ל על הנערה שהייתה משרתת בבית בנו, כשנפטר אחיה להיות עושה כל צורכי הבית מיד תוך ימי אבלה, כמו שהייתה רגילה מתחילה¹.

קח. מהר"ש ז"ל אמר שמן הדין מותר לרכוב על פרדה דהא שלמה המלך ע"ה רכב עליה¹.

קט. אמר מהר"ש זצ"ל לידע איזהו חומץ חזק¹. שים ממנו מעט על הקרקע ואם הוא מרתיח שקורין ווייל"ט². אז הוא חומץ חזק ואם לאו לא נקרא חזק, כן הוא בהגה במיימוני³.

קי. דרש מה"ר שלום בשנה שישית: אע"פ שיש מתירין בי"ט לשחוט אחר הסעודה, אם הוא אוכל כבד או שאר דבר מועט מן הכבש או תרנגולים או גדיים וכיוצא ביי¹ יש אוסרין כי מאחר שאכל ושתה ושבע ומילא כריסו אין שייך כאן שמחת י"ט, ואדרבה

ביו"ד בסי' ת' ס"א ודעת רבינו כדעת הרמ"א שם בסי' שצ"ג ס"ד ודלא כהמהבר שם; וע"ע שם בסי' שע"ד ס"ו ברמ"א ובש"ך שם סק"ז.

קל. מהרי"ל הלכות שבת, עמ' ג"ד.

1 כאן יש תוספת במהרי"ל: כדתנן סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום (ראה בבא בתרא צו, ב מימרא בשם רבא, אבל אינו משנה). נפסק ברמב"ם בפכ"ט מהלכות שבת הלי' י"ז ובטוש"ע או"ח סי' רע"ב ס"ב.

2 וכך הובא בשמו של רבינו במלבושי יו"ט סי' רע"ב ס"ב באות א' (שם צו"ן שהוא בדרשות רבינו סי' ע).

קלז. מהרי"ל הלכות שמחות, עמ' קס"ג.

1 הובא בתרומת הדשן בסי' רפ"ט בשם "אהד מהגדולים" וכך נפסק בשו"ע יו"ד סי' ש"פ סכ"ב (ראה שם בט"ז סק"א).

קלח. מהרי"ל ליקוטים, עמ' קס"ה.

1 מלכים-א א, לג. ראה בר"ש בפ"ה בכלאים מ"א בסופו שהביא מתוך הירושלמי (שם ה"ב) בשם איטי שאסור לרכוב על גבי פרדה, ומקשה שם מהאי קרא והרכבתם את שלמה בני על הפרדה, ע"ש. הרא"ש שם בפירושו חולק על זה, ועיין בתשובות הרשב"א ח"א סי' תצ"א.

קלז. בליקוטי מהר"ש שבסוף ספר מהרי"ל, עמ' קע"ג.

1 אולי נ"מ לענין יין נסך, והפירוש שנעשה חומץ קודם שנגע הגוי אז אינו אוסר מגעו, אבל אם נגע הגוי בעודו יין אף שנעשה אח"כ חומץ גשאר באיסורו, וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' קל"ד ס"ו. ועיין בב"ב דף צ"ז וצ"ח לענין יין וחומץ.

2 במהרי"ל איתא: וואליין (ואולי צ"ל שוואליין).

3 בפ"א מהלכות מאכלות אסורות באות ה' וראה גם בתשובות מהר"ם, דפוס קרימונה, סוף סי' רל"ג הובא גם במרדכי בע"ז בסימן תתמ"ז (בחלקו השני). ראה גם ביו"ד סי' קכ"ג ס"ו.

קל. מהרי"ל הלכות יו"ט, כת"י ה"ש עמ' 87 [בדפוס עמ' מ"ח רק הסיפא ע"ש רבינו].

1 זה נלמד מדין מסוכנת במשנה בביצה כה, א וראה ברמב"ם בפ"א בהלכות יו"ט הל' י"ב ובטוש"ע סי' תצ"ח ס"ו, ע"ש. ושם מבואר שאין צריך שיאכל ממנה אלא שיש שהות ביום כדי לאכול ממנה, דמשום הפסד ממונו (דמסוכנת) התירו, אבל בהמה בריאה ס"ל לרבינו שאסור לשחוט אף שיש שהות ביום כדי לאכול אא"כ יאכל ממנה ביו"ט. וכ"כ במגיד משנה שם, ועיין בעטרת זקנים שם בשו"ע באות ד'.

כה"ג מיקרי הערמה ו הסעודה בי"ט, ליי"ט ש

קיא. הגת של גוים על פי הקונטרס על בו

קיב. יש נוהגין שלו משום דמחמיצין אותן

טעם³. ויש שאין נמנעי קרוב לודאי⁴.

קיג. אמר מהר"ש ז" היכא דאיכא פסידא מ

קיד. א) פט"ם אס בלא חיתוך, ויש למוכו

ב) האידנא נהגינן כר'

2 דעת רבינו דמחמיר מועט הובאה להלכה (א

אות ל"ה במשנה ברורה קיא-ג. מהרי"ל הלכו

1 יש לתקן: וכל כליה 2 עה, א בדי"ה מדיחן;

3 עיין בע"ז לד, א דו פ"ב סי' כ"ה שהביא א

רבינו כאן מובאים בשכ תתכ"ד, ע"ש).

4 זו היא דעת המקי גם בדרכי משה בטור יו

5 במהרי"ל מבואר יו מהמקרה של רב פפא ו

סי' ט"ז ובמרדכי סימן מהלכות מאכלות אסורות

קיד. 1 נ"ל שהוא מי 2 דין זה הובא במרדכי

סי' ל"ג וכן בטוש"ע שו 3 דברי מהר"ח מובאי

שהקל בדין זה פרט לר 4 ראה בתוספות בע"ז

ע"ז סי' רי"ז ובהשבוו רבינו פרץ. [ראה גם ו

שם סי' קכ"ד סכ"ד ובנ

ספרי הלבושים לבוש החור

הוא לבוש השני מעטרה לבושי מלכות
אשר חבר הגאון מוהר"ר מרדכי יפה זלה"ה

וקרא שמו

לבוש החור

על שם הפסוק

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וחור וגו'

והוא כולל

כל הדינים הכלולים בחלק הראשון מטור האורח חיים
וטעמיהם והוא אשר קראו לבעל הטור סדר היום

[נוסח הסער מהדפוסים הראשונים]

סימנים רמב - תכח

מהדורה מתודשת מסודרת מחדש

באותיות מאירות עינים ברוב פאר והדר.

מוגהים ומתוקנים בהגהה מדוייקת עפ"י כל הדפוסים הראשונים
וכתבי יד. פיסוק וקיטוע מדוייק, והדגשת כל הלכה בנפרד
הוספת אלפי מראי מקומות ופענוח ראשי התיבות

ועליהם חונים

חיבור חדש של אלפי הגהות והערות ותיקונים

ממין הגאון הקדוש ר' אברהם אזולאי זעקללה"ה

בעל החסד לאברהם - זקנו של החיד"א

אשר הועתק מכתב יד קדשו בגליוני הלבושים

מלבושי יום טוב

להגאון רבי יום טוב ליפמאן הלוי העלר זעקל בעל התוס' יו"ט

אליה רבה - אליה זוטא

לרבינו הגאון מוהר"ר אליה שפירא זעקל אב"ד טיקטין

מעובדים מחדש בתיקוני אלפי טעויות,

ציוני אלפי מראי מקומות והגהות והערות

ובסופו ילקוט הערות והגהות מכתבי יד גדולי ישראל

לבוש

הלבנות שבת סימן ערב

החור

צא

אחר שצריכין לכרך עליו אינו יוצא בברכתו הראשונה שבירך על הכוס הראשון שכבר נשפך והברכה הראשונה נעשית לבטלה, אבל אין הכי נמי אם אינו רוצה להביא כוס אחר יטן הרשות בידו, מיהו היכא שהפסיק

ערב על איזה יין מקדשין, וכו' י' סעיפים:

א וכו' דאסמכו אקרא שצריכין לקדש על היין כמו שכתבנו, וקידוש זה הוא מצוה ועבודה לה' יתברך, אמרו חז"ל [כי] יין שאין מקדשין אלא על יין טוב הראוי לנסך על גבי המזבח, לפיכך אין מקדשין על יין שריחו רע, דהיינו * שמסריח קצת, אע"ג דטעמיה וריחיה חמרא, ואע"ג דמרינא מברכין עליו בורא פרי הגפן לענין ברכת הנהנין, הואיל וטעמיה וריחיה חמרא, מכל מקום פסול הוא לקידוש, משום הקריבהו נא לפתחך וגו'

הגהות מוהר"א אזולאי

יטן [וכן] נראה מדברי הרב בספר בית יוסף. כ[כתב] בספר הנאי וז"ל, וכוס של קידוש היום, מצאתי בשם רב עמרם גאון ז"ל שצריך לכרך אחריו על הנפך. והחבר ר' זדקיה ב"ר אברהם הרופא ז"ל כתב בספר שבולי הלל שכתב שאין לכרך על הגפן כטום של קידוש כלל עכ"ל. ערב א[ו] והמבטל אין בו משום גילוי.

אלוה זוטא

מלבושי יו"ט

יג דרבת הנחלת צבי ועולת שבת דאף שנשפך צריך להביא כוס אחר ולכרך עליו כי המקדש צריך שיטעום, וכן מצאתי בכל בו דף (ל"ה) [ל"ד ע"ד], ואשחמיטתיה ללבוש ועולת שבת, ובכל בו שם סיים אי קם מדוכתיה צריך לקדש. וז"ל שהלך לבית אחר שהרי פסק שם דמפנה לפנה אין צריך לקדש, ובכתבי זה לאפוקי משיירי כנסת הגדולה סוף סימן רע"ג שהארץ הרכה לדחוק בדבר זה, ואילו ראה דברי כל בו היה חוזר בנפשיה, ע"ש כי קצרות:

אלוה רבא

דשאי נשפך דאמירת קידוש היה כדין רק שחזר טעמיה, אבל על המים היו כאלו לא קידש כלל. ואם טעה וקידש על שכר נראה דאין צריך לחזור ולקדש, כיון דמקדשין עליו כשאיין יין מלי כמ"ס סוף סימן רע"ג ז"ע. וז"ל סוף סימן זה כחכ מג"א אם היה דעתו לשחוח יין יומר אינו צריך לכרך שנית בורא פרי הגפן כמ"ס סוף סימן ר"ט, והוא הדין שנשפך הכוס כמ"ס סוף סימן ר"ו עד כאן, משמע דמ"מ נקידש על מים אף שדעתו לשחוח יומר יין שאינו מנכך בורא פרי הגפן, וחזור ויקדש. אבל הט"ו [פ"ק יט] כתב אם היה נשעת הקידוש יין על השלמן או על הפסל אלו מוכן אינו צריך לטרא פרי הגפן ולא לקידוש שנית אלא ישחח המוכן לפניו ע"כ. ואפשר (דכפה"ג) [דכפה"ג] דמוכן לפניו מודה מג"א, ולא מיירי אלא כדעתו לשחוח ואין מוכן לפניו. כתב מג"א [סוף הסימן] אם קידש בשחריח על השכר ונשפך הכוס אינו צריך להביא אחרת, דהא יש אומרים דדי נפת כמ"ס סימן רע"ג סעיף ט' ע"כ. וז"ע מאי שנה שכר דנקט, אפילו על היין נמי, וז"ל דאם מנכך איין מסתמא יש לו יין יומר וזו אין די נפת, דדוקא נד שכר די נפת. ומה שכתב בשחריח, היינו משום דלילה אין מקדשין על שכר כדלקמן אלא או כיון או נפת כטו:

ערב (סעיף א) א שטסריח קצת וכו'. משום דמונה כנלי מאוס

(רע"ג"ס ב"ב דף ז"ו כ"ד ד"ה אלא למשתי):
ב וב"ש אב טעמיה ח"א וכו'. ולכאורה קשה מאי קמ"ל נקידוש הא אפילו בורא פרי הגפן אין מנכרין כדלעיל סימן ר"ד ס"ד, בשלמא בטור י"ל כמ"ס ט"ו [כאן סקי"ג] דמשום (יש) [ש]כתב קודם דאפילו ריחיה חלא מקדשין עליו היינו [דאשמועינן] דטעמיה חלא אין

הגהות והערות

הוא מפורש גם בארחות חיים סוף הלי קידוש היום, ומבואר דכוונת הב"י כמ"ס [וכן] כתוב בארחות חיים בהדיא" הוא כמ"ס כאן האליה רבה (והאליה רבה לא היה לפניו ספר ארחות חיים כי לא נרפס עדיין בימיו, ונסתייע מדברי הכל בו שדבריו מהאימים בדרך כלל עם ספר ארחות חיים): כן י"י בחי' רעק"א את ר"ג על המג"א כאן כמ"ס כזה:

שלחן ערוך

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול

הגאון האלהי החסיד המפורסם

אור עולם מופת הדור

נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורבנא

מוה' שניאור זלמן נבג"מ

אורח חיים
חלק שני

הוצאה חדשה מסודרת מחדש ומתוקנת

ירושלים ת"ו תשנ"ג

ז גמ' שם מדר' ←
 חייא ע"א
 ח רבא שם ע"ב
 ט טוש"ע
 י גמ' שם מדר'
 חייא
 כ ארחות חיים
 הגמיר
 ל בי"ח מ"א
 סקר
 מ רמב"ם פכ"ט
 ה"טו וכר' יוחנן
 כ"ב צ"ו ע"א
 ג שם הי"ז
 ס ט"ז סק"ה
 ע ריטב"א מתוך
 הירושלמי
 פ גמ' שם צ"ז
 ב'
 צ כ"ה"ג
 ק טור
 ר מכרייתא שם
 ש רי"ף בע"פ
 ר"א"ש פ' קמא
 דב"ב ס"י
 רמב"ם שם
 ת ברייתא שם
 צ"ו ונמרא צ"ו
 ב'
 ת ר"א"ש שם ס"י
 ט'
 א רש"י רשב"א
 רמב"ם
 ב תוספות שם
 מתוך ירושלמי
 ג ראב"ד רמב"ן
 רשב"א שם
 הי"ד בשם
 גאונים
 ד אגור רמ"א
 ט"מן ח'
 ה רמב"ם פכ"ט
 הלכה י"ז סמ"ג
 עשין כ"ט

אין מקפידים על כך בדיעבד אלא אם כן נמר ריחו וטעמו:
 רב ויין מגתו מקדשין עליו וסוּחַט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום
 ו ומכל מקום מצוה מן המובחר ביין ישן שהוא משוכח יותר: **ג**
 ג' מקדשים על יין שבפי חבית אע"פ שיש בו קמחין ובלבד שיסננו תחלה להעביר
 הקמחין אם אפשר לו ל ומכל מקום אם יש עליו קרום לבן אין מקדשים עליו לפי שמן
 הסתם כבר פג בו טעמו ונעשה חומץ ויין שטעמו חומץ אע"פ שריחו יין אין מקדשים
 עליו ואפילו בורא פרי הגפן אין מברכים עליו כמו שנתבאר בס"י ר"ד (סעיף ו') אבל אם
 ידוע שטעמו יין אע"פ שריחו חומץ מברכים עליו בורא פרי הגפן ומקדשים עליו שהכל
 הולך אחר הטעם ומכל מקום מצוה מן המובחר לברור יין טוב לקדש עליו ו לא ליקח
 אפילו מסתם יין שבמרתף כי שמא יהיה ריחו חומץ:

ד ע יין לבן מקדשים עליו כמו שיחבאר בס"י תע"ב (סעיף כ"ו):
 ה ו מקדשים על יין שבשולי החבית אף על פי שיש בו שמרים ועל יין שחור ועל יין
 מתוק ומכל מקום מצוה מן המובחר לברור היין המשוכח ביותר לקדש עליו:
 ו יין חי אפילו אם הוא חזק כל כך שראוי להמזג בשלשה חלקים מים וחלק אחד יין
 מקדשים עליו אפילו בלא מזיגה כלל ומכל מקום יותר טוב למזגו ובלבד שיהא מזוג
 כראוי (ע"י ס"י ר"ד (סעיף ט"ו)) ו וינות שלנו שאינם חזקים הם יותר טובים בלא מזיגה:
 ז יין צמוקים דהיינו שכותשים ענבים יבשים ונותנים עליהם מים ושורים אותם בהם ג'
 ימים ותוסס ונעשה יין מקדשים עליו בין שנכמשו בעודם בגפניהם בין שנצטמקו
 ונתייבשו בחמה או ע"י תולדת האור והוא שיוצא מהם קצת לחלוּחית בלא שרייה
 כשמעצרים אותם (שאותו הלחלוּחית הוא שנכנס במים ע"י שרייה ומהפכם ליין) אבל אם
 אינו יוצא מהם שום לחלוּחית אף אם ידרכום ברגל או יעצרום בקורה אלא ע"י שרייה
 בלבד אין מקדשים עליו ואפילו בורא פרי הגפן אין מברכים עליו:

ח מ שמרי יין או מ חרצנים שנתן עליהם מים ונעשה יין מקדשים עליו אם ראוי לברך
 עליו בורא פרי הגפן כמו שנתבאר בס"י ר"ד (סעיף י"א):

ט יש אומרים שאין מקדשים על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש שאין מקדשים אלא
 על היין הראוי לנסך על גבי המזבח ויש אומרים שלא מיטעו אלא יין שאינו ראוי
 לנסך מפני גריעות שבו כגון מגולה ושריחו רע אבל המבושל אין פסולו למזבח אלא מפני
 שנשתנה מברייתו אבל לא נשתנה לגריעות אלא לעילוי כמ"ש בס"י ר"ד (סעיף ו') לפיכך
 מקדשים עליו ו אין צריך לומר יין שיש בו דבש שאין פיסולו למזבח מחמת עצמו אלא
 מחמת הדבש שנאמר כי כל שאור וכל דבש וגו' וכן עיקר וכן נוהגים לקדש עליהם
 אפילו יש לו יין אחר אלא שאינו טוב כמותם:

י מדינה או עיר שרוב יינם שכר או שאר משקים דהיינו שדרך רוב אנשי העיר
 לקבוע סעודותיהם על השכר או שאר משקים כמו שהוא דרך לקבוע על היין
 במקום שהיין מצוי הרי משקין אלו בעיר זו כמו יין ונקראים שם חמר מדינה
 לענין כל הדברים הטעונים כוס וכל שאין יין הרבה גדל סביבות העיר כמהלך יום
 שאף שמצוי הרבה יין אצל החנוני (א) מן הסתם אין דרך רוב אנשי עיר זו לקנות יין
 תמיד

קונטרס אחרון

(א) מן הסתם כו'. אף אם כוונת המג"א שס' כרמ"א שס' דאי אפשר ליקנות יין ככל סעודה מכל מקום הטור כתב כן בקידוש
 ואף שטעם זה אינו מפורש בדבריו מכל מקום כיון שהדבר מפורש מלשון הרמב"ם ומדעת סמ"ג ודעת יוסף שם שהכל תלוי ברוכ
 אנשי העיר שמשמשים את השכר במקום שמישו של יין ולפ"ד אף שהיין מלא בתנוה אין צריך כלום אם הרוכ משמשים בשכר במקום
 יין וכן הוא גם כן לפי דעת הטור בשם יש מפרשים העתקתי דעתם יחד למוון עליהם המנהג וכן דעת המרדכי אבל דעת ראב"ה
 שהוצא בהנהגות מיימוניות שהוצא המג"א"י היא כרשב"ם דלא מיקרי חמר מדינה אלא"כ אין יין מלא כלל בעיר ונכרכת המזון דוקא
 ק"ל להקל כשרוב העיר קובעים עליו סעודתם ולא משום דמיקרי חמר מדינה אלא משום דהכי גרסינן בהדיא בהמ"א ולא אמרן כו' ע'
 בהנהגות מיימויות פרק ז' מהלכות נכוחי ומסתימת רמ"א נסיתן רל"ו וכן נסיתן חפ"ג"ו כתב אין לו יין כו' משמע אפילו
 (1) קפ"ב סק"ב: (2) סעיף ב': (3) שבת פכ"ט הי"ז: (4) עשין כ"ט: (5) בחו"ט ערבי פסחים: (6) פכ"ט אות ד: (7) סק"ו: (8) פסחים ק"ז ע"א ר"ה
 חמר: (9) אות ט': (10) סק"ב: (11) סעיף א':

תמיד מן החנוני ו
 מדינה ואף במקומות
 העיר קובעים רוב כ
 מדינה בשנה ההיא
 אם כן רוב השנה ו
 השנה הוא מצוי אז
 לענין כל הדברים ו
 (סעיף כ"ו) אף בש'
 יא' יש אומרים שלא
 הטעונים כוס חוץ מל
 אף אם אי אפשר למז
 המוציא על הפת ווי
 זה הידור מצוה וצריך
 לקדש עליו אלא אם
 על הפת לחוש לסכר:
 הפת איזה היכר יהיה
 אין לקדש על הפת אי
 אלא על הכוס ומכל
 שהוא חמר מדינה אף
 יוצא בזה לדברי הכל
 על חמר מדינה מכל ו
 שהיין ביוק
 יב מי שאינו שותה
 עמו אחרים יקדש
 מי שאינו שותה יין
 ולא יקו
 יג אין צריך לברך ו
 בין שאר משקה
 בברכת המזון שלאח
 עוד קודם הסעודה
 בס"י קע"ד ואם הוא
 יד אין צריך לברך

יש יין נעיר מדלג כתב שם כ
 כ"כ ללאח אף להרש"ם או ו
 פעם אחת בטעם אע"ג דאפ

(ב) וישתו אחרים כו'.
 רל"ט סק"ח שכתב עיין

(12) סק"ט: (13) סעיף ט':

בעוה"ש"ה

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

שו"ת

נשמת שבת

מל שרה

חלק ב'

כולל בירורי הלכות בהלכות שבת המצויים

(השייבים לשו"ע סי' רע"א - ש')

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

ומו"צ בבית הוראה שע"י התאחדות הרבנים

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל

שו"ת מקדש ישראל, וש"ס

ברוקלין ניו - יורק שבט שנת תשס"ה לפ"ק

דפוס "הכתב"

שו"ע סי' ער"ב - הלכות יין לקידוש

אכילה

שתות
הכוס
גמיר).

חינוך
(בסי'
ן ת"ב
שתות
הוא

בוה
שו"ע
[ט"ט]

עימת
ה' ז'
זינוך,
הני,
ק"צ

שלא
לא
ה"ג
יכול

או
יכול
גיע
ר"ב
גבי

סימן צ'

שאלה - אי שפיר דמי לכתחלה לקדש על יין מגתו (מי סחיטת ענבים - מאסט בלע"ז) או בעינן "יין המשכר" שעברו עליו מ' יום.

אם יש הידור לקדש על יין המשכר דייקא, או אף לכתחלה שפיר דמי לסחוט אשכול ענבים ולקדש עליו.

תשובה - מצוה מן המובחר לקדש על יין שעברו עליו מ' יום בתסיסה

[אבל לא מהני מה ששהה מ' יום במקפיא - פריזער], אבל מי ששתיית יין קשה עליו, או שמזיק לו, או שאינו מקובל עליו שפיר דמי לכתחלה לקדש על יין מגתו (מיין ענבים). מבואר בש"ס (ב"ב דף צז סוע"א) ובשו"ע (סי' ער"ב ס"ב) דמקדשין על יין מגתו, וסחוט אדם אשכול ענבים ומקדש עליו, ומבואר בהדיא בגמרא שם דהיינו אפילו לכתחלה (לא רק בדיעבד) [ודכל שכשר בדיעבד לנסכו ע"ג המזבח כשירה אף לכתחלה לקידוש (אבל לנסכו ע"ג המזבח בעינן לכתחלה מידי דמשכר כדכתיב הסך נסך "שכר"), וזה דלא כל"א ברש"י במס' מנחות דף פו סוע"ב דיין שלא עברו עליו מ' יום אפילו בדיעבד פסולה לנסך ע"ג המזבח ועיי"ש בתוס' ד"ה מתוק].

מיהו מבואר במג"א שם (סק"ג) דמ"מ מצוה ביין ישן (וכ"כ עוד המג"א בסי' ת"ר סק"א, ובשו"ע הרב שם ס"ו), ועיי"ש בפמ"ג דהיינו שעבר עליו מ' יום, והובא להלכה בשאר כל הנושאי כלים.

ובפרט לפי מה שכי' בס' החינוך (מצוה ל"א) בטעם המצוה שתקנו חז"ל לקדש על היין לפי שטבע האדם מתעורר בו (ביין) הרבה, שהוא סועד ומשמח (ע' ברכות דף לה:): פי' שיתעורר עי"כ לזכור גדולת היום ולקבוע בלבו אמונת חידוש העולם [ויל"ע לפי מה שכי' בתשו' הרשב"א (ח"ד סי' רצ"ה) בטעם של תקנת חז"ל לקדש על היין לפי שאין אומרים שירה אלא על היין], וכ"כ בס' כתבי הגר"א הענקין (ח"ב סי' י"ח) שלכתחלה אין לקדש על גרעיפ-דזש"ס דעיקר שם יין הוא על כח המשכר והמשמח שבחוכה.

והגם שראיתי בס' הלכות ומנהגי מהר"ש (סי' ק"ו) שאף לכתחלה מקדשין עליו, למעשה נקטינן כהסכמת האחרונים כהמג"א, ובפרט ש"ל שאף המהר"ש מודה דמ"מ מצוה מן המובחר על יין שעברה עליו מ' יין, וכ"מ מס' המנהגים (טירנא) שכי' שאם אין יין מקדשין על תירוש בן יום אחד (משמע דאילו יש לו לא), שו"ר בא"ר (סק"ד) שנתקשה ע"ד המג"א מדברי המהר"ש (שקידש על יין מגתו אף שהיו מוכרין יין ישן) וכ' לחלק בין אם יש לו (בביתו) יין ישן ורוצה לשתות ממנו או הוא מוקדם, משא"כ כשאין לו יין ישן "אינו מחוייב לקנות משום קידוש" עיי"ש, מיהו עדיין י"ל דכני אדם שאין להם בבית לא זה ולא זה וממילא צריכין לקנות יין לקידוש דשוב מודה (הא"ר) דצריך לקנות היין הישן [ואם בלאו הכי הוא צריך לקנות יין מגתו (בשביל בני ביתו שאינם יכולים לשתות יין ישן) י"ל דתו אינו מחוייב לקנות גם יין ישן] ובס' ברכ"י כתב ע"ד הא"ר דפשוט דאינו מחוייב לקנות (יין ישן) אבל

אם רוצה לקיים מצוה מן המובחר יקנה ישן [אלא שאכתי קשה למה המהר"ש לא הידר לקיים מצוה מן המובחר, ואולי שהיין הישן היה ביוקר, יותר משליש, ע' בס' קצוה"ש (סי' פ' בדה"ש סק"א) שעד שליש צריך להוסיף, לדעת הפוסקים דגם במצוה דרבנן צריך להוסיף עד שליש משום הידור מצוה].

אלא שצ"ע במי שאינו אוהב יין ישן (שהוא קץ משתייתו) אי לדידיה שפיר דמי לכתחלה לקדש על יין מגתו, דלעומת מצוה מן המובחר לקדש על יין ישן יש בשבת מצות עונג שבת, ושבת לעונג ניתנה ולא לצער, ואילו הוא מצטער משתיית יין ישן, ומה אולמיה האי מצוה מהאי מצוה, מיהו ראיתי בס' סדר היום שיקדש על יין ההכי טוב אף שהוא אינו אוהב אותה עיי"ש, ויוצא שלא אמרין שעדיף שיבחרו ביין שהוא אוהב יותר משום דשבת לעונג ניתנה ולא לצער, מיהו נראה לחלק שלא החמיר אלא על יין שאינו אוהב כל כך, אבל לא כששונא יין, או שאינו יכול לטובלו, שו"ר כזה משו"ת באר משה (ח"ו סי' נ"ג) דמי ששתיית יין קשה עליו או שמזיק לו או שאינו מקובל עליו רשאי לקדש על מיץ ענבים וכל שכן על יין מגתו.

*

ובנוגע אם החזיק את מי סחיטת הענבים במקפיא (פריזער) על משך מ' יום, בפשטות לא הועיל בזה כלום, דזיל כתר טעמא של המג"א דמצוה לקדש על יין ישן, והיינו יין ישן שטעם זקנים נוחה הימנו, והוה רק ביין שהניחוהו לעמוד מ' יום כדי שתתחיל לתסוס ולהתהפך ליין, והוא יין שבכוחו לשכח צערו של האדם, ממילא דלא מהני מידי מה שהחזיקוהו בתוך מקפיא על מ' יום שהרי אז אין המי ענבים יכולים לתסוס כלל, והקפואה מחזיקו כמצבו הראשונה קודם ההקפאה [ומה"ט דעת כמה

אחרונים דבשר חי שנקפאה קודם המליחה ועברו עליה ג' ימים מעל"ע עדיין יכול למולחו (להקדירה) לאחר שתופשר] עד שלא היה לו שום הזדמנות להתחיל לתסוס, נמצא דינו לאחר מ' יום כמו קודם מ' יום, כל שכן גרעי"פ-דזש"ס שלאחר סחיטת הענבים משימים לתוכה קעמיקל שמבטל לגמרי ממנו כח היין וכח האלכהאל אם כן לאחר מ' יום הוא ממש באותו המצב כמו קודם המ' יום.

ויש להעיר ממה שכתב בה"ל דמי ששונא את היין רשאי לכתחלה לקדש על הפת עיי"ש, וא"כ כל שכן בזה.

* **ואגב** בשו"ע (ס"ד) מובא מחלוקת אם מקדשין על יין לבן (דהרמב"ן פוסל דלא חשיב יין דכתיב אל תרא יין כי יתאדם) ושהמנהג להקדש עליו, והמ"ב (סק"י) כ' דלכו"ע "מצוה" לחזור אחר יין אדום, אבל בשו"ע הרב (סי' תע"ב סכ"ו) כ' שבשאר שבתות וימים טובים (לבד ליל פסח) נוהגין כהאומרים שאי"צ "לחזור" אחר יין אדום אם אינו משוכח מן הלכן, משמע דאפילו מצוה ליכא.

סימן צ"א

שאלה - אי שפיר דמי לקדש על מיץ → ענבים מעובד הנקרא גרעי"פ-דזש"ס (בלע"ז) שאף אם יעברו עליו מ' יום אינו נעשה מהן יין.

אם יש הידור לקדש על מאס"ט, לא על גרעי"פ-דזש"ס שקונין בחנויות.

תשובה - הגם שיש מקום לדון שלאו יין הוא, מ"מ כבר נתפשט ההוראה לקדש עליו. בפשטות הוא דמי ליין מגתו (מי סחיטת ענבים) שהבאנו בסימן הקודם שקיי"ל

שמקדשין עליו [אלא ש"מצוה לקדש על יין ישן, ואף שבדו הגרעי"פ-דזש"ס מ' יום, הל הקודם דיין ישן היינו שעמד נ וכן מו"ר הגה"ק בעל מגדלות נ מראשוני ומראשי בעלי מכי ובהוראתו פירסמו שגרעי"פ לקידוש והבדלה ולד'

אבל באמת יש לדון עלה ולח' ליין מגתו דעלמא שאם יום אז תתחיל לתסוס ותתהפך שבנעלם כח היין עצור גרעי"פ-דזש"ס שעשויה באופן שאפילו אם תעמוד לזמן מרונ ולא תועשה יין, והסיבה משו לתעשיית המיץ ענבים הוסיפו ענבים מין חומר השורף ומכלו שבתוך היין (שהוא היסוד למשקה המשכר) א"כ יש י לגמרי שם יין, ודינו רק כש' של תפוחים או מאראנצ'ען, זמנינו מפקפקין ונסתייעו מח שכי' דהמפזר עפר לבן על על עזו אין דין יין עליו ואינו נעשו (לא בופה"ג), וכן הוא הסב שהוציאו ממנו כל כח הא משאר כל מיני נ אראנדז"ש-דזש"ס, או עז במס' ב"ב (דף צו:), דאיפל. כן לוי אם יין קוסס פסולו (וממילא פסולה נמי לקידו קוסס הוא יין הנמכר בחנו דאינה ראוי להיות שכר כי להיות ש

וכן ראיתי בשו"ת יבשר דמברכין על יין מג

שמקדשין עליו [אלא "שמצוה מן המוכתר" לקדש על יין ישן, ואף שכדרך כלל עבר על הגרעיי"פ-דזשו"ס מ' יוס, הלא כתבנו בסימן הקודם דיין ישן היינו שעמד בתסיסתו מ' יוס], וכן מו"ר הגה"ק בעל מגדלות מרקחים זצ"ל היה מראשוני ומראשי בעלי מכשירים על יינות ובהוראתו פירסמו שגרעיי"פ-דזשו"ס כשירה לקידוש והבדלה ולדי' כוסות.

אבל באמת יש לדון עלה ולחלק ולומר דלא דמי ליין מגתו דעלמא שאם יניחוהו לעמוד מ' יום אז תתחיל לתסוס ותתהפך ליין גמור, נמצא שבנעלם כח היין עצור בחוכה, משא"כ גרעי"פ-דזשו"ס שעשויה באופן טעכני ופאטענטי שאפילו אם תעמוד לזמן מרובה לא תוכל לתסוס ולא תועשה יין, והסיבה משום שבביח החרושת לתעשיית המיץ ענבים הוסיפו לתוך המי סחיטת ענבים מין חומר השורף ומכלה את כח האלקה"ל שבתוך היין (שהוא היסוד שממנו נעשה היין למשקה המשכר) א"כ יש לדון ולומר שאבדה לגמרי שם יין, ודינו רק כשאר מי סחיטת פירות של תפוחים או מאראנצען, וכן נמצא באחרוני זמנינו מפקפקין ונסתייעו מתשו' הכנה"ג (סי' א') שכי' דהמפזר עפר לבן על ענבים שלא יהא תוסס אין דין יין עליו ואינו נעשה נסך וברכתו שהכל (לא בופה"ג), וכן הוא הסברא החיצונה דמאחר שהוציאו ממנו כל כח האלקעהאל במה עדיפי משאר כל מיני מי פירות (כמו אראנדז"ש-דזשו"ס, או עפע"ל-דזשו"ס), ועיין במס' ב"ב (דף צז:) דאיפלגי ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי אם יין קוסס פסולה לנסכים ע"ג המזבח (וממילא פסולה נמי לקידוש) ופי' הרשב"ם דיין קוסס הוא יין הנמכר בחנות ומ"ד דפסולה משום דאינה ראוי להיות שכר כיון מגתו "דסופו מיהא להיות שכר".

וכן ראיתי בשו"ת יבשר טוב (סי' כ"ח) דמה דמכרכין על יין מגתו בופה"ג אף

שטעם של הברכה המיוחדת של ברכת כופה"ג הוא משום משום דיין סעיד ומשמח, היינו טעמא משום דעומדת להתחזק ולהיות משכר, ועל כן העלה שם דיין קרוש שאינו משכר באמת אין מברכין עליו בופה"ג, וכן מביא בס' שבות יצחק (פסח, ע' קי"ז) משם חכ"א, וכן בס' תשובות והנהגות (ח"ב סוס"י רמ"ג),... וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ו סי' נ"ג) דעדיף לקדש על יין מגתו (סחיטת אשכול ענבים) שכל כוחות של מי ענבים בתוכם, מעל גריי"פ-דזשו"ס שכבר נשחת בו הכח להיות יין (ומשמע מדבריו שאם נשחת כוח היין שבתוכו עם סמים וכעמיקאלין אף כדיעבד פסולה).

ובמה שיש טוענין ואומרים שיש מציאות להפך גרעי"פ-דזשו"ס ליין, שיכולין להחזיר לתוכה הבצילע"ן שיחזור לייצר שם כח אלקעהאל על כן דינה כיון, לא הבנתי לכאורה דהוא כח חדש שאינו בו עכשיו כלל].

אבל יש שכתבו לדמותו כמו שמקדשין על צימוקין שנחבשלו קודם סחיטתן (כמו שכ' חיי"א ודה"ח), וכן בשו"ת ויען יוסף (פאפא, סי' קי"א) העלה שמותר לקדש על גרעי"פ-דזשו"ס (כל שאינו מבושל כל כך שחו לא יוכלו לעשות ממנו יין), וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' י"ד), ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ד' ד"ה הן) מטעם שמיד כאשר נסחט היתה ראוי לתסוס חל עליו שם יין לענין קידוש וברכה, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' נ"ח) ששפיר דמי לקדש על מיץ ענבים שלנו שאין סופו לשכר לפי מה שכ' המאירי (במס' ב"ב דף צז:) על הא דמקדשין על יין מתוק שהיינו אף מתוק מאיליו בלי שום סיבה עד שאינו משכר יעו"ש, ש"מ דאינו משכר אינו פסול לגבי קידוש כלל (כי אם לגבי מזבח) כל שתורת פרי הגפן עליו עיי"ב, מיהו אכתי יש לדחות בכגון דא שאיבדו ממנו כח האלקעהאלי לגמרי, ובס' כתבי הגרי"א הענקין (ח"ב סי' י"ח)

ועבר
מולחו
לו שום
מ' יום
דשו"ס
עמיקל
אל אם
כמו

א את
י"ש
אם
פוסל
אדם
לכו"ע
הרב
זוכים
חזור
שמע

מיץ
קרא
ברן

על

ו יין
ראה
מי
קיי"ל

הגהות שו"ת ופוסקים

מתחלה פירסם ג"כ הוראה שאין לקדש על גרעיפ-דזו"ס וברכתו שהכל כיון שאינו יכול להתהפך ליין, אבל אח"כ חזר בו לפי מה שאמרו לו רבנים העוסקים בזה שאם מניחים אותו באויר שאינו קר באמת נעשה ממנו יין (והרכה מיני יין הנמכרים בשוק היו מתחלתם גרייפ-דזוס) עיי"ש, ומסופקני אם המציאות כן... ועשר"ת מנחת שלמה (סי' כ"ה) וש"ת עמודי אור (סי' ו') וש"ת חיי הלוי (ח"א סי' ל"ח).

סימן צ"ב

שאלה - לאחרונה שהבתי חרושת לתוצרת יין עושין במיוחד מין "יין חלוש" אם יש לו חשיבות של יין (המשכר).

מהו להוסיף מים ליינות שלנו (שאינם חזקים כל כך).

תשובה - יש לו חשיבות של יין. אופן

תעשיית יינות החלשים אלו הוא באופן זה דכשהיין הגיע למדת האלקוהל הרצוי (החלושים כנ"ל) משימים לתוכה קעמיקל מיוחד המפטיק תסיסתו, ויל"ע אי בכה"ג מקדשין עליו (כיון גמור) כיון שסוף כל סוף יש בתוכה כח אלקעה"ל, או דילמא כיון שלא הניחוהו לתסוס מ' יום (עד סוף כוחו) לאו שם יין (המשכר) עלה.

ולכאזרה יש להביא ראיה ממס' ב"ב (דף צז:)

דכשירה דמבואר שם דיין הליסטון לכתחלה לא יביאנו לנסכים ע"ג המזבח, ואם הביא כשר, ופי' הרשב"ם דיין הליסטון הוא יין "חלש מאוד", ומבואר בגמ' שם (בסוף ע"א) דכל שכשירה בדיעבד לניסוך ע"ג המזבח כשירה לכתחלה לקידוש היום.

וראיתי בקובץ בית אהרן וישראל (גליון פ"ב,

ע' צ"ו) דאי אפשר ליין לייצר כח

אלכוהל יותר מן 15% אחוז, דכשהיין מגיע בערך לחזוק של 15% נפסקת פעילות הבאצילין (חיידקים) והיין מפטיק לתסוס (ואו אם יש שאריות סוכר שלא נהפכו לכהל הרי הם נותנים טעם מתוק להיין), נמצא שאף בימי חז"ל לא היה חזוק היין יותר מזה (15% אלכוהל) שזה אי אפשר כאמור, ומה שכתבו הפוסקים האחרונים דיינות שלנו חלשים (אף שיינות שלנו יש להם מדת כח אלכוהל הנ"ל) הכוונה כנגד יינות של אירופא, שבארצות שהאיילים חם (כמו בא"י וספרד) מדת האלכוהל שביין הוא בערך 13%-15%, משא"כ היינות שבמרכז צרפת שוויץ והסביבה היין חלש ומדת האלכוהל הוא בערך 6%-8%, וממילא כשקבעו חז"ל מזיגת היין בשלושה חלקים יין נמצא שהחלישו את היין (החזק של 15% אלכוהל) למשקה שהוא בערך 4% אלכוהל, שהוא שוה בערך להיינות החלשים שבמרכז צרפת כנ"ל, שכל שהיין חלוש יותר מוזגין אותו בפחות מים, ועיי"ש ששיעור מזיגה שקבעו חז"ל הוא שיהיה ראוי לשתיה כחורת משקה לרוות הצמאון שלא ירגישו בו חריפות והוא שוה בערך לחזוק "בירה" (או קוקטיילים) שמכילים ג"כ בערך 5% אלכוהל, שבשעת שתייתם כמעט שלא מרגישים חריפות ושותין מהן כמויות גדולות בכוסות גדולות והוא דבר השוה לכל נפש (אף לנשים) עיי"ש בארוכה, ולפי זה יינות החלשים שבזמנינו שמכיל ג"כ 5% אלכוהל, שם יין גמור עלה.

ולפי זה אף להיינות החלשים של זמנינו

שבמרכז צרפת (הכולל בערך 8% אלכוהל) מותר להוסיף מים עכ"פ עד חציו שאז תעמוד לערך 4% אלכוהל, וע' בשו"ע הל' ברה"פ (סי' ר"ד ס"ה) דביינות שאינם חזקים משערים בשיעור שמזגים יין באותו המקום [וכ"כ בס' מנוחת אהבה (ח"א ע' קנ"ו) דביינות שלנו שאינם חזקים ואיי"צ למזגם במים מ"מ כל שיש בהם רוב יין

מבדך עליהן בופה"ג כל שיש י יין, אלא שלא נחית לכ

מיהו מסתבר דלכו"ע מצוה בי "תססה מ' יום"

סימן צ"ג

שאלה - מהו להשתמש ו

מאס"ט העשוי

צמוקים שאין להם

תשובה - ענבים (גדולני

דינם כענבים ו

ולברכת בופה"ע ומעין שלש

בס' פרי עץ הדר (פרק ב') בניו

מאראקא שלא נמצא בתוכה

דברינו שם יוצא דכמו כן נמי

להם גרעינים דמ"מ שם ענבי

והבאנו שם נמי כן מכמה א

ואעתיקו כאן בקיצור בשו"ת ג

כי לערער שענבים בלא חרצו

עליהם מחמת קרא דכ' (גבי נז'

וג וגו', וכן הוא בלשון השוא

פענח (ח"ג סימן ק"ע) וכן מוב

(ח"ו סוס"י ל"ח ובח"ז סימן י

הנ"ל יש שפקפקו על זה,

מכמה משניות שנזכר בהם שי

וכ"ה בשו"ת שדה יצחק (למה

ג')

אבל המהרש"ם שם הביא

ודעת קדושים דענב נ

עליו, ונסתייע לזה מדברי ד

נטעתין שורק וגו') שכתב ד

המשובח שאין לו גרעינים ו

ובירמיה (ב') [אבל רש"י ו

ארוכה] והביא נמי כן משם מ

מסך עליהן בופה"ג כל שיש להם טעם ומראה יין, אלא שלא נחית לכל הנ"ל.

מהו מסתבר דלכו"ע מצוה ביותר בין שבפועל "תססה מ' יום" דייקא. L

סימן צ"ג

שאלה - מהו להשתמש בין (או תירוש, מאס"ט) העשוי מענבים או צמוקים שאין להם גרעינים.

תשובה - ענבים (גדולים) בלא גרעינים דינם כענבים גמורים לקידוש

ולברכת בופה"ע ומעין שלש. כבר הארכנו מזה בס' פרי עץ הדר (פרק ב') בנידון כשרות אתרוגי מאראקא שלא נמצא כתוכה גרעינים, וממוצא וברינו שם יוצא דכמו כן נמי בנוגע ענבים שאין להם גרעינים דמ"מ שם ענבים גמורים עליהו, והבאנו שם נמי כן מכמה אחרונים להכשירם, ואעתיקו כאן בקיצור בשו"ת לב יודא (סימן י"ג) כי לערער שענבים בלא חרצנים אין שם ענבים עליהם מחמת קרא דכ' (גבי נזיר) "מחרצנים" ועד זג וגו', וכן הוא בלשון השואל שכתשוכת צפנת פענח (ח"ג סימן ק"ע) וכן מובא בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סוס"י ל"ח ובח"ו סימן קכ"ה) דמחמת קרא הנ"ל יש שפקפקו על זה, ויש שפקפקו עליו מכמה משניות שנוכר בהם שיש לענבים גרעינים, וכ"ה בשו"ת שדה יצחק (למהרי"ץ חיות ז"ל סימן ג').

אבל המהרש"ם שם הביא להלכה דברי הא"א ודעת קדושים דענב בלא חרצן שם ענב עליו, ונסתייע לזה מדברי הרד"ק (עה"כ ואנכי נטעתיך שורק וגו') שכתב דשורק הוא מין ענב המשוכח שאין לו גרעינים (והוא בישיעה ה-ב, וברמיה ב') [אבל רש"י פירש שהוא זמורה ארוכה] והביא נמי כן משם מהר"י אבן גיא ז"ל

שהיה אחד מן הראשונים, וכן העתיקו סתמא בהגהות שע"ס אורחות חיים (או"ח סימן רע"ב) ובס' דעת תורה, וכ"כ בשמו פי' זה במקרא קודש להמלכו"ם בירמיה שם, וכ"כ בשו"ת אבני חפץ (סימן י"ט), וכן בשו"ת זכר יהוסף (ח"א חאו"ח סימן נ"ג) מביא שכפי הרד"ק הנ"ל פי' באוהל מועד להרשב"א מאורכינו כשם רב האי גאון, וכן מסיק שם להלכה שמברכין עליו בפה"ג עיי"ש, ומה שכתב בשדה יצחק הנ"ל לדחות שאין להביא ראה מפירוש הרד"ק שהוא רק מפרש ולא פוסק, ועיי"ש מה שכתב לפקפק על פירושו, נלענ"ד דאף אם נימא שאין זה פי' תיבת "שורק" מ"מ ראה מדבריהם של הרד"ק ומהר"י אבן גיא ששענבים בלי חרצנים מין ענב הוא, שהרי כתבו שהוא מין ענב המשובח, וכזה ראיתי בשו"ת משיב שלום (סימן קי"ז) דמ"מ לא בדה הרד"ק מציאות זה ורק גילוי מילתא בעלמא הוא שיש ענבים משוכחים שאין בהם חרצנים, ועיי"ש שכתב דבר נכון שאין סתירה מפרש"י להרד"ק, שאף אם נפרש "שורק" זמורה כפירש"י, הוא ג"כ ע"ד הרד"ק, דהא ענבים שיש בו גרעינים נוטעים הגרעינים ומהם צומח הגפן, אבל באלו שאין להם גרעינים נוטעים שורק כלומר הזמורה, כי גרעינים לנטיעה אשר יזרעו בהם למיניהם אין בהם, עיי"ש שמסיק ג"כ לברך עליהם מפה"ג, גם מצאתי אח"כ שכתב כן בשו"ת זכר יהוסף (ח"ג חאו"ח סימן רנ"ג) שעכ"פ חזינן המציאות דגפן טוב מוציא ענבים שאין לו חרצנים.

וכן העלה בספר באר משה (ירושלמסקי, בטופו בסוף קונטרס ברכת חכמים) והביא שם תשובת הגה"צ ר' יצחק אלחנן וצ"ל שמסיק ג"כ כן, ולאחרונה נדפס שו"ת נשמת חיים להג"ר חיים מברלין ז"ל ומביא שם (בסי' י"ב) משם אביו הנצי"ב וצ"ל שמברכין בופה"ע (ומעין שבע) על ענבים שאין להם גרעינים, ושכן הוא מורה ובא, וכן בס' מנחת שבת (סימן ע"ז סק"ט)